

LA CUSTÒDIA DEL TERRITORI COM A CONTINGUT D'APRENENTATGE A SECUNDÀRIA

Guillem Riera Collell i Teresa Pietx Colom
Secció d'Institut de Gurb
guilliriera@hotmail.com; tpietx@gmail.com

Resum: *Presentació del projecte de recuperació d'un entorn fluvial proper a un centre de secundària que ha servit de pretext per introduir la custòdia del territori com a contingut d'aprenentatge a l'ESO. S'exposen els passos seguits fins el moment actual per tal que el centre es pugui constituir en entitat de custòdia, la vinculació del municipi amb el projecte i les estratègies de finançament de les que ens hem dotat per tal de poder crear un fons propi de recursos.*

El projecte de recuperació d'un entorn fluvial proper al nostre centre ha servit de pretext per introduir la custòdia del territori com a contingut d'aprenentatge a l'ESO. Exposem els passos seguits fins el moment actual tant pel què fa a les accions realitzades al Torrent com del procés per tal que el centre es pugui constituir en entitat de custòdia. S'explica també la vinculació del municipi amb el projecte i les estratègies de finançament de les que ens hem dotat per tal de poder crear un fons propi de recursos.

El torrent objecte d'aquest projecte, anomenat de l'Esperança, és un afluent del riu Gurri, que alhora és un afluent del riu Ter.

Objectius del projecte

L'objectiu del projecte, que es va iniciar l'any 2010, és aconseguir la millora ambiental de l'entorn fluvial del Torrent de l'Esperança en el tram que transcorre davant de la Secció d'Institut de Gurb i promoure també l'ús educatiu i social ordenat de l'espai recuperat. Més tard, com a resultat dels contactes establerts amb la XCT, s'hi ha afegit l'objectiu de constituir-nos a com a entitat de custòdia.

Per aconseguir aquests objectiu es proposen una sèrie d'actuacions orientades a millorar de forma global l'estat de la vegetació de ribera i facilitar la seva recuperació natural, al mateix temps que apropar els estudiants de secundària i la ciutadania en general a l'espai fluvial i fer-los participants dels seus valors. Tot plegat ha de permetre que el torrent de l'Esperança esdevingui un referent identitari i paisatgístic de l'entorn del nostre centre educatiu i ens doni l'oportunitat de comprendre que podem ser-ne gestors competents mitjançant la custòdia del territori

A grans trets, els objectius que planteja el projecte són:

- Millorar la qualitat de la vegetació de ribera, tant pel que fa a la seva composició específica com a la seva presència en trams on, actualment, és inexistent o hi dominen espècies exòtiques invasores.
- Afavorir l'augment de la biodiversitat de l'ecosistema fluvial mitjançant la col·locació de caixes niu.
- Corregir els diversos impactes ambientals i/o paisatgístics existents i emprendre les mesures adequades per evitar la seva repetició.
- Guanyar l'espai fluvial per a l'ús públic i de lleure.
- Minimitzar el risc de danys en cas d'aiguats, tot incidint sobre els elements clau en aquest sentit (infraestructures, arrossegaments de material vegetal, abocaments de terres amb reducció del canal fluvial,...).
- Recuperar el torrent de l'Esperança com a un element identitari important de Gurb.

- Aplicar les diferents actuacions per a implicar i conscienciar l'alumnat en particular i la comunitat educativa en general dels problemes mediambientals associats als cursos fluvials de la zona.
- Implicar l'Ajuntament de Gurb en la custòdia del territori, la protecció i la divulgació dels seus valors naturals i paisatgístics.

Aquest projecte implica directament l'alumnat i les seves famílies, així com al professorat de la nova Secció d'Institut de Gurb, per la qual cosa podem establir també una sèrie d'objectius relacionats amb la formació dels estudiants:

- Estimular la participació activa de la societat en la conservació i millora dels nostres rius i rieres.
- Fomentar l'apropament de l'alumnat i les seves famílies a l'entorn fluvial.
- Conèixer com són i com funcionen els ecosistemes fluvials, la seva importància ambiental i social, els problemes que pateixen i què podem fer per millorar-los.
- Integrar al treball a l'aula els coneixements, les eines i els recursos experimentals i de comunicació, el treball cooperatiu i els valors que situen l'alumnat en el seu entorn, participant en activitats mediambientals com a eixos motivadors.
- Incorporar el coneixement de l'entorn proper, tant natural com social, tot plantejant la col·laboració entre l'escola i altres institucions i organismes per tal de contribuir a la formació d'una ciutadania activa i responsable.
- Formar ciutadans crítics i participatius capaços de fer front als reptes de la sostenibilitat.
- Fomentar la participació de tots els agents de la comunitat educativa a través d'un projecte global i integrat en la pràctica docent.

Actuacions

Any 1 Curs 2010 – 2011:

- Redacció de la memòria ambiental¹ i el pressupost per a la millora del torrent.
- Redacció de la memòria valorada del projecte realitzada per l'empresa La Vola²
- Activitats alumnes:
 - Esbrossada selectiva de bardisses
 - Revegetació de la zona desforestada
 - Retirada d'abocaments, runes i plàstics
 - Construcció de caixes niu
 - Redacció d'un tríptic per a la difusió del projecte
 - Venda d'apadrinaments d'arbres i de caixes niu
 - Activitats a l'aula: realització d'un treball sobre l'ecosistema del torrent

Any 2 (Curs 2011 – 2012)

- Esbrossada selectiva de bardisses
- Retirada d'abocaments, runes i plàstics
- Construcció i manteniment d'un hort ecològic
- Taller de caixes niu
- Construcció i seguiment de caixes niu
- Etiquetatge d'arbres amb identificació dels padrins
- Construcció d'una bassa per a l'estudi de la seva fauna i flora
- Activitats a l'aula
- Construcció d'un jardí botànic (en projecte)

¹ La memòria ambiental i pressupost per a la millora ambiental i de l'ús social i educatiu de l'entorn del Torrent de l'Esperança al seu pas per la SES de Gurb (Osona) va ser realitzada per Eduard Banqueri i Forns Samsó, qui fou professor de biologia i geologia del centre durant el període 2010 – 2011.

² La Vola serveis per a la sostenibilitat ha col·laborat desinteressadament en aquest projecte en el marc de les accions de responsabilitat social empresarial

La Custòdia entra en joc

Durant el curs 2010 – 2011 els alumnes realitzen un taller de custòdia del territori. Ens adonem que la custòdia és en sí mateixa un instrument per al desenvolupament competencial dels alumnes perquè els enfronta a problemes reals sobre els quals ells poden aportar solucions creatives.

D'altra banda, la custòdia permet aplicar un enfocament innovador a l'hora de resoldre el problema de la preservació del Torrent una vegada assolit l'objectiu inicial de la seva recuperació.

Inici de les accions per aconseguir la signatura d'un acord de custòdia per al Torrent de l'Esperança.

- Contactes amb l'Ajuntament de Gurb per comunicar la intenció d'iniciar el procés
- 2n taller de formació en custòdia del territori
- Adaptació de les activitats proposades a la carpeta d'eines
- Realització de l'activitat 1 i inici de l'activitat 2
- Realització d'una estada de quatre dies a Navàs per desenvolupar una investigació científica en l'àmbit de l'ecologia en la que s'analitza la capacitat de regeneració d'un bosc afectat per un incendi

Tot això són petits passos que marquem al ritme del desenvolupament dels nostre alumnes, però amb l'objectiu d'esdevenir una entitat de custòdia

Fonts de finançament

Financem el projecte del Torrent mitjançant les empreses que creen els grups d'alumnes de 1r d'ESO en el marc d'un crèdit de síntesi anomenat "Projecte Emprenedors" que es realitza en una franja horària d'una hora setmanal durant tot el curs.

Una vegada decidida la tipologia d'empresa que volen crear, els alumnes, fabriquen els seus propis productes i finalment els venen al mercat de Vic.

Destinen la major part del benefici obtingut al projecte del Torrent i a recuperar el capital invertit. Es reserven una petita quantitat per gastar en alguna de manera lúdica.

Un dels productes que s'ofereixen és l'apadrinament d'arbres i de caixes niu.

Comptem també amb el suport desinteressat d'algunes famílies i persones del municipi.